

fiú, elsőrangú táncos, asszonyok és leányok ideálja. Egy kis leány halálosan belébolondul, hanem hát Barcza István parancsnok urat már másfelé fűzik gyengéd szálak. Hatalom és szerelem teljében ébren álmodva éli a felséges szabadság napjait (egy kiránduláson méltóságos fővezér úrnak titulálják), nem csoda, ha kicsit szégyenli és faképnél hagyja látogatására jött szürke édesanyját. De a pünkösdi királyság nem sokáig tart. Az átmeneti idők kezdenek elmúlni, az emberek hiszékenysége fogy, a bankok elzárkóznak, a pénzforrás kimerül, Barcza alatt ingadozik a talaj. Baklövésai után, melyek ugyancsak megviselik, lemond parancsnokságáról, mérhetetlen felszabadítói álmairól s önként, boldogan bújik az ismeretlenség homálya mögé.

Oláh György kis regénye elejétől végig érdekes munka. Az író nem rokonszenvezik egyik alakjával sem, nem dicséri és nem gáncsolja őket. Jó szemű író, aki sok apró-cseprő jellegzetes dolgot észrevesz s biztos kézzel, szinte hűvös fölényrel rajzol. A könyv minden szaván az átéltség melege és őszintesége érzik. Talán ezért is halad oly gyors tempóban a cselekmény s emberei is ezért oly valóságosnak. Impreszionista módon vázol, sohasem fest, legfeljebb apró színpontokat dobál palletájára, bizonyos művészi hanyagsággal, melyet valójában éber öntudat sugalmaz. Széles leírások helyett inkább a mozgalmasságra van gondja s elbeszélése úgy siet, mint valami kristálytiszta hegyi patak. Alakjai, ha csak egy-két vonással rajzolja is meg őket, élnek. Csupa ötlet a könyv, a szellemesség állandó foszforeszkálását érezzük s minden fejezet hoz valami új, élesen megfigyelt helyzetet.

Oláh György egy egész kis vidéki társadalom képét fogta össze, szűk keretek közé, végig lebilincselő előadásban. Tudtunkkal ez az első nagyobb munkája. Manapság bizonyára kevés fiatal írónk jelentkezik ily biztos öntudattal és rokonszenves tehetséggel.

Vajthó László.

Erdélyi emlékkönyvek. (Nagyenyedi Album. 1926. Szerkeszti dr. Lukinich Imre. Budapest. — Öreg diák visszánéz. Szerkeszti dr. György Lajos. Minerva, Kolozsvár, 1926. — Ó, kedves Kolozsvár. Irta: Nagy Péter. Voggenreiter Verlag, Berlin, 1926.) Az erdélyi magyar kultúréletnek az elszakadás

óta jellemző törekvése, hogy bizonytalan, küzdelmes sorsát bele kívánja horgonyozni az erdélyi magyar multba. Pályázatot hirdet Erdély történelmének megírására, történelmi novellákra. Egymásután jelennek meg a történelmi regények és líráját is áthatja a magyar mult kísértő szelleme. Ez nem a német romantikusok nosztalgája a történelmi idők homálya után, hanem a Vörösmartyak multon okuló, multa építő, de a jövőbe néző pozitív alkotása.

Az előttünk fekvő három könyv három különböző országban jelent meg, de mind a három egységes célt szolgál: megrögzíteni az erdélyi magyar kultúrélet egy-egy omladozó bástyájának képét, hogy abból erőt merítsen a jelen és a jövő nemzedék a további nehéz harcra. A Nagyenyedi Album, melynek nagyvonalú összeállítását a szerkesztő Lukinich Imre szakavatott kezét dicséri, eredetileg a nagyenyedi Bethlen Gábor-kollégium 300 éves jubileumának alkalmából készült, ámde ennek az alkalmoszerűségnek kereteit messze túllépve széles távlatokat nyújt az egyetemes erdélyi magyar kultúrélet multjába. A nagyenyedi kollégium évszázadokon át egyik legfontosabb központja volt a magyar művelődésnek. Itt tanítottak — hogy csak a leghíresebbeket említsük — Geleji Kátona István, Apáczai Csere János, Pápai Páriz Ferenc, Szász Károly, Zeyk Miklós, a külföldiek közül Alsted, Bisterfeld, Opitz, Piscator. Itt tanultak Salamon Ferenc, Barabás Miklós, Kőrösi Csoma Sándor, Kemény Zsigmond báró, Bolyai Farkas és még sokan mások, akik a magyar névnek a magyar határokon túl is dicsőséget szereztek. És ha a kollégium történetében olvasuk, hogy hiába dulták fel 1704-ben a császári csapatok, hiába égették le porig 1849-ben a vad oláh bandák, a kollégium mindig újra és újra felépült, akkor megerősödik bennünk a hit, hogy most is hiába rabolták el az oláhok összes birtokait, melyeknek jövedelmeiből századokon át ingyen nevelte fel a székely intelligenciát, hiába sanyargatják kicsinyes, gyűlölködő iskolai rendeletekkel, a nagyenyedi kollégium él és élni fog. Ez a hit — mely egyúttal teremtő akarat — hatja át az albumnak, ha szóval nincs is kifejezve, minden egyes tanulmányát. Ravasz László az éveken át annyit vitatott erdélyi lélekről értekezik. Nála nagyobb jogosultsággal és több tudással ezt senki sem teheti. Különösen érde-

kes, amit a székelység szerepéről ír a magyar intelligens középosztály kialakításában. Összefoglaló tanulmánya méltóképpen vezeti be az albumot és emeli ki annak jelentőségét. — Imre Sándor értékes gondolatokat ad az erdélyi szellemről, mely évszázadokon át mindig védelmi szerepet játszott. Szádeczky-Kardoss Lajos Erdély politikai jelentőségéről ír, Budav Árpád pedig Erdély művészetének történetéről ír, kiterjeszkedve az erdélyi iparművészetre is. Lukinich Imre a Bethlen-fiúk külföldi iskolázásáról közöl érdekes adatokat. Szász Károly püspöknek eddig kiadatlan naplójegyzetei betekintést engednek a nagyenyedi diákéletbe. A következő tanulmányok kizárólag a nagyenyedi kollégiummal foglalkoznak, annak történetével, tanáraival, jöltevőivel. A könyvet számos kép díszíti, melyek elénk idézik a kollégium épületét különböző korokban, híres tanárait és tanítványait. Zsinka Ferenc közli Bethlen által adományozott papi nemesi levelet. Az album művészi kiállítása méltó keret az általa képviselt nagy célhoz: s ez a Bethlen-kollégium további fennmaradásának biztosítása.

Jubileumi alkalomból született meg dr. György Lajos könyve is: Öreg diák visszanez. Százötvenéves évfordulóját ünnepli a kolozsvári piarista gimnázium, az erdélyi magyar kultúréletnek egy másik letéteményese. Amint a nagyenyedi kollégium soha nem a kizárólagos felekezeti, hanem az egyetemes magyar művelődést szolgálta (jellemző, hogy albumát egy katolikus tudós szerkesztette), úgy a piarista gimnázium kapui is nyitva álltak az ifjúság számára, akármelyik felekezetből vagy nemzetiségből származtak is. Ez az emlékkönyv kisebb igényű, mint a nagyenyedi album, inkább kidomborodik benne az alkalmosság jellege, de bevezető tanulmányai, melyek a piarista-rend s a gimnázium történetét írják meg és a gimnázium nagynevű tanárait, tanítványait vonultatják fel előttünk, széles területét ölelik fel az erdélyi magyar kultúréletnek. A tanítványok névsorában ott találjuk báró Apor Pétert, Mikes Kelemt, Cserey Farkast, Jósika Miklós bárót, Petelei Istvánt, a még élő nagyokrol nem is szólva. Némi keserűséggel olvassuk, hogy ez az intézet látta el szellemi fegyverekkel az oláh kultúra legnagyobb név munkásait és a hétéves kultúrális elnyomással szemben vajmi

csekély elégtétel, hogy a későbbi kélelmények során épen egy oláh író állapítja ezt meg hálás szívvvel. A könyv második része az egykori diákokat szólaltatja meg, báró Apor Pétertől kezdve a legifjabbakig, akik még az egyetem padjain ülnek. Mint mozaikdarabkákból rakódik össze ezekből a «hálavirágokból» a kolozsvári piarista gimnázium életének a képe. Falai között a magyar kultúra rajongó szeretete harmonikusán megfért a felekezeti és nemzetiségi türelemmel. Mementó ez a könyv is számunkra. Bár csak az oláhok számára is az volna! György Lajos érdemes munkát végzett és talán nem véletlen, hogy épen ő, a piarista gimnázium neveltje, aki mint a Pásztortűz és az Erdélyi Irodalmi Szemle szerkesztője az erdélyi magyar szellemi életnek egyik legmunkásabb vezetője, épen ő az, aki folyóiratjaiban Erdély nemzetiségi kultúráinak összhangba hozásán fáradozik. Ennek a törekvésének gyümölcse a Pásztortűz szász száma és az a kis tanulmánya, melyet német nyelven az erdélyi magyarok szellemi életéről írt. (Megjelent a Klingsor című szász folyóiratban és külön kiadásban is.)

Nagy Péter könyve (Ó, kedves Kolozsvár) tulajdonképpen nem emlékkönyv, mégis idetartozónak érezzük. A szerző végigkalauzot bennünket Kolozsvár zeg-zúgos utcáin, szeretettel időz el minden háznál, szobornál, emlékműnél, melyet évszázadokon át magyar kéz alkotott. Mindegyikről tud valami történetet és ezekből a történetekből kialakul a magyar Kolozsvár képe. A könyv Kolozsvár emlékkönyve. Most, amikor az elszakított városokban, a magyar kultúra százados göcpontjaiban lázas sietséggel folyik az elcsehesítés és eloláhosítás, amikor az új urak a legbarbárabb eszközökben sem válogatnak, hogy eltöröljék Kassa, Pozsony, Kolozsvár és mind a többi magyar város magyar jellegét, amikor művészi szobrokat ekrazittal robbantanak fel, házakat átépítenek, emléktáblákat levernek, az ilyen könyv megbecsülhetetlen érték. Általa emlékezzünk és általa ismeri meg az új nemzedék a multat. Amint Reményik Sándor írja költői előszavában (ez a könyv): élő zengő emlékkövet, muzsikáló szobrot állít egy városnak. Ezt a követ keserű és fáradt szívvvel sírkőnek is kifaraghatta volna mestere. Mégis úgy faragta, hogy győzedelmi jel, istenszobrot hordozó obeliszk lett be-

lőle. Ismerősöknek és barátoknak boldog magukra-ismerés, idegeneknek is megható sejtelen, közömbösöknek is titokzatos szimbólum... Nagy Péter megértő, művészi munkatársra talált Tóth Istvánban, akinek tollrajzai Kolozsvár egy-egy műemlékét örökítik meg. Akárhány elpusztult már ezek közül és az új nemzedék majd már csak Tóth István finom rajzaiból ismerheti meg őket. A berlini Vögelreiter Verlag magyar osztálya izléses köntösben adta ki a könyvet, melyet remélhetőleg csakhamar követni fognak a többi elszakított magyar városoknak emlékkönyvei. r—l.

Erdélyi Lajos: Magyar nyelvi tanulmányok. I. kötet. A szerző néhány kisméretű darabot adott ki csaknem harminc év alatt írt nyelvészeti dolgozataiból. A mi tudományos irodalmunkban csak kivételesen szokott megtörténni, hogy valaki összegyűjtve kiadja szakfolyóiratokban megjelent tanulmányait. Erdélyi Lajos munkája, előszava szerint, főiskolai hallgatóinak és a nyelvtudományi kérdések iránt érdeklődőknek akart segédkönyvet adni. Az is volt együttal a célja, hogy tankönyveink szerzői az ő értekezéseiben tárgyalt kérdések körül mutatkozó tévedéseket munkája alapján helyesbítessék.

A nyelvtudománynak két területéről vett problémákkal foglalkoznak ezek a dolgozatok. Az egyik csoportban mondattani kérdéseket találunk, mint az ú. n. összevont mondatnak és a kihagyásos mondatnak a magyarázatát, továbbá a ráértésnek és az értelem szerint való egyeztetésnek a fejtegetését. A másik csoportnak a népnyelv a tárgya. Egy a népnyelv tanulmányozásának fontosságáról szóló alkalmi előadáson kívül a háromszéki nyelvjárás felosztásáról, ugyane nyelvjárás ízele alakjainak használatáról, azonkívül a brassómegyei, a háromszéki és a gyimesi csángók eredetéről írott értekezéseket olvashatunk itt. Van még a kötetben egy, az eddigi kutatásokat jól összefoglaló tanulmány a Gyulafehérvári Glosszákrol — XIV. századi művelődésünknek és nyelvünknek ezen becses emlékét feltűntető újabb fényképi másolattal. A szerző újabb érvekkel igyekszik régi véleményét megtámogatni e szövegek verses jellegét illetőleg.

A tárgyalt kérdések némelyikéről van a szerzőnek alaposabb és részlete-

sebb tanulmánya is, mint amelyet ebbe a kötetbe fölvelt. Bár jó szolgálatot tehetnek a szakembernek, ha éppen ilyen kérdésekkel foglalkozik, ezek az összegyűjtött értekezések is — különösen a bennük foglalt bőséges bibliographia — mégsem teszik nélkülözhetővé a szerző eredeti dolgozatait, mert ebben a kötetben részint rövidített, részint pedig változtatott formában vannak közölve. N. I.

Lagerlöf: Krisztus-legendák. Kevés modern íróban van meg a hajlam és bátorság arra, hogy vallásos tárgyhoz nyuljon. Az ilyen téma már számos próbálkozásnak lett zátonya. Nem elég az íráskészség, mesterkedő fölény hangulatban és technikában; szárnyaló lendület, mélyreható szemlélődés, szeretet és mélységes hit szükséges, hogy ily tárgy — még nagy író egyéniségén keresztül is — méltó formában és keretben nyerhessen kifejeződést. Lagerlöfben mindez megvan; anyagát a Krisztust megéreztető s körüllebegő végtelenség távlatával s a tájszínezet és — hangulat elevenítő varázsával állítja elének.

Markáns pillanatfelvételek és éles tablók révén végigéljük Krisztus élete főbb mozzanatait; érezzük a sivatag fojtó levegőjét, a szent új mozdulatlan némaságát. Az isten-gyermek és isten-ember egyedülvaló nagyságának fokmérője mindig környezete, környezetén nyilvánuló hatása. Ennek a hatásbemutatásnak egyik legszebb példája a gyermekgyűlölő, zord legionárius lelki átformálódása. Lagerlöf művészetét itt legérettebb teljességében ragyog.

Színei nem élesek, de látása éies; emlékeztet Aranyéra: igazi ereje az elhatározott forma, nem pedig a színvaló. És mégis a csodák színes, mesebeillő világában élünk s mindent természetesen találunk.

A fordítás Leffler Béla avatott, költői munkája. Arvay János.

Testőrszerelmek. Darnay Kálmán, a dunántúli magyarság multjának érdekes kutatója, számos régi lelet meg emlék feltárója és megőrzője, «Testőrszerelmek» címen egy igen érdekes könyvet adott ki. Műve előbb egyik napilapunk hasábjain jelent meg folytatásokban, s benne zamatos magyarságú, színes előadásban, kissé egyoldalú, de részletező művelődéstörténeti háttérrel a «Himfy szerelmei» költőjének ifjúkori